

Korai iskolaelhagyás hátrányos helyzetű településeken – iskolai lemorzsolódással veszélyeztetettek a felső tagozatosok körében

Betekintő

A középfokú végzettség megszerzése előtti tanulmányi út befejezése hátrányos munkaerőpiaci státuszt eredményez, amely befolyásolja a későbbi gazdasági és társadalmi pozíciót. Az iskolai lemorzsolódás előjelei már általános iskolai szinten megjelennek, ezért az oktatási rendszer ezt már 5. évfolyamtól méri. Tanulmányunkban hátrányos területen lévő (FeTe) települések felsőtagozatos diákjainak lemorzsolódással való veszélyeztetettségét vizsgáljuk. A 2020/21-es tanév végén a korai iskolaelhagyás veszélye leginkább a 7. évfolyamos tanulókat érintette, a diákok negyede fejezte be a tanévet közepesnél rosszabb átlageredménnyel vagy 1,1-es átlagromlással. A fiúk körében magasabb a lemorzsolódással veszélyeztetettek aránya, összességében kétszer akkora, mint a lányok körében. A korai iskolaelhagyás megakadályozása érdekében már az általános iskolai szinten szükségesnek látjuk prevenciók programok működtetését, különösen a fiú tanulók számára.

Bevezető

A társadalmi és gazdasági pozíció szorosan összefügg az iskolai végzettséggel, amely a tanulmányokban nyújtott teljesítmény eredménye. Az oktatási rendszer elvárásainak való megfelelést befolyásolja a családi háttér – vagy fordítva nézve, az oktatási rendszer ugyanazt várja el minden diáktól, társadalmi háttérre való tekintet nélkül (Andorka 2006). Így a hátrányos helyzetű gyermekek többsége komoly kihívásokkal találkozik az iskolában, amelyek nehezítik a tanulmányi előmenetelt, ezáltal az oktatási rendszer korai elhagyását eredményezheti. Az alacsony végzettség kedvezőtlen munkaerőpiaci státuszt eredményezhet, amely az egyént továbbra is hátrányos pozícióban tartja. A tanulmányi teljesítményt osztályzatokkal értékelik, amelynek monitorozásával könnyen kiszűrhetők a gyengén teljesítő tanulók. A rosszabb osz-

tályzatokkal rendelkező diákok nagyobb eséllyel kerülnek ki idő előtt az oktatási rendszerből végzettség megszerzése nélkül, ezért ennek megelőzése érdekében az intézményeket a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók kiszűrésére és támogatásukra kötelezik.

Mivel az iskolai teljesítményben való elmaradás sokszor már általános iskolai szinten megjelenik, érdemes az alapfokú oktatási intézmények mutatóit megvizsgálnunk, a hátrányos helyzet gyenge tanulói teljesítménnyel való együttjárása miatt pedig kifejezetten a hátrányos térségek iskoláira fókuszálnunk. Elemzésemben éppen ezért a Felzárkózó Települések programban résztvevő községek általános iskolai, azon belül is a felső tagozatos tanulók lemorzsolódással való veszélyeztetettségét vizsgálom.

Iskolázottsági mutatók Magyarországon

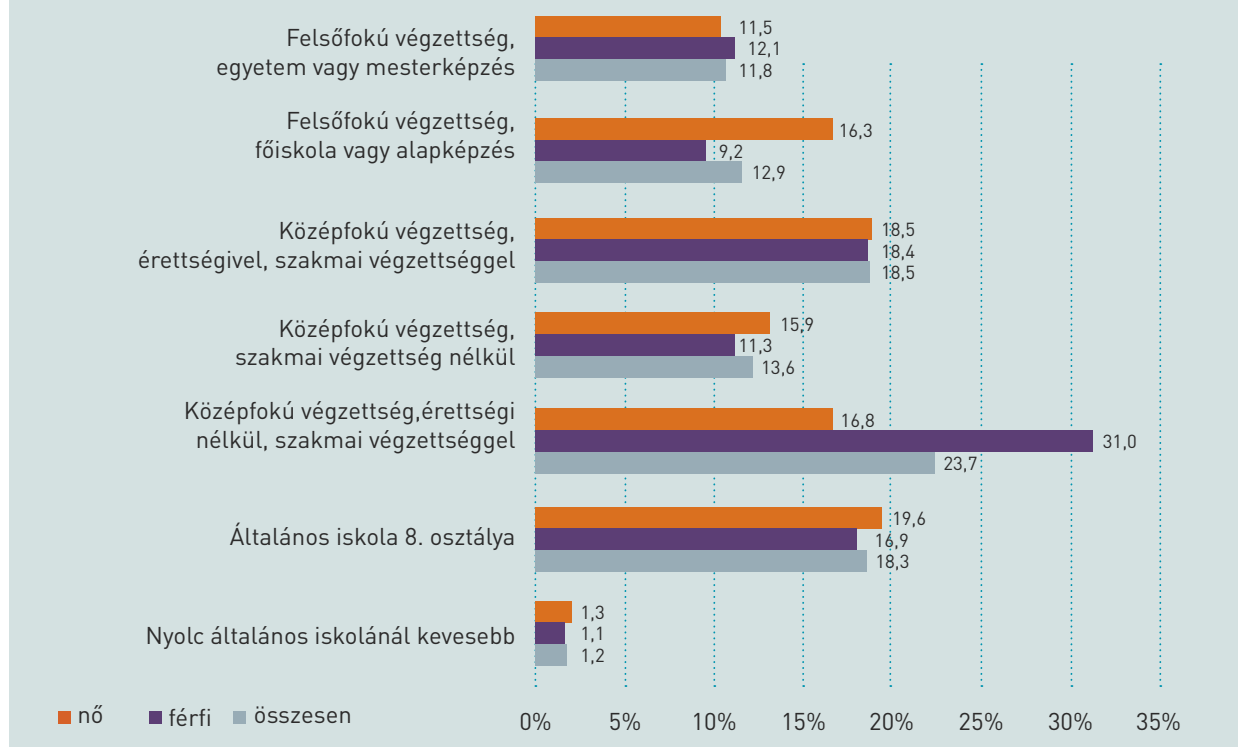
Hazánkban a tankötelezettség 3 éves kortól annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló betölti a 16. életévét. Az óvodai éveket 6 éves kortól a

8 osztályból álló általános oktatás követi, amelynek elvégzése után többféle középfokú képzés közül választhatnak a diákok. Ezek nagyrésze

négyéves képzést nyújt, melynek végén szakmai és/vagy érettségi vizsgát tehetnek a tanulók. Az érettségi megszerzése alapfeltétele a felsőfokú tanulmányok megkezdésének, viszont a szakmai végzettség már az adott szakterületnek megfelelő tudást ad a munkaerőpiacon. A Munkaerő-felmérés adatai szerint¹ 2021-ben a 15–74 éves népesség bő fele, 56%-a rendelkezett legfeljebb középfokú végzettséggel: csaknem harmaduk (32%) szerzett érettségit, közülük szinte minden ötödik

(19%) az érettségi mellett szakmai vizsgát is tett, a további 24% pedig szakmai végzettséget szerzett érettségi nélkül. A vizsgált népesség 18,3%-a legfeljebb általános iskolai végzettséget szerzett – bár a 15 éven felüli népességbe azok is beletartoznak, akik jelenleg még folytatják tanulmányaikat. Viszont a 15–74 évesek 1,2%-a nem végezte el az általános oktatáshoz tartozó 8 osztályt sem (15. életévéig).

1. ábra: A 15-74 éves népesség legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2021. Forrás: KSH

Az alacsony iskolázottság gyakran együtt jár olyan más tényezőkkel, amelyek az egyént társadalmilag nehezebb helyzetbe hozzák, vagyis mind szociálisan, mind gazdaságilag egy hátrányosabb pozícióba helyezik. Az iskolai végzettség mellett il-

yen tényező az egyén lakóhelyének földrajzi elhelyezkedése és a környék gazdasági helyzete, illetve a gyermekek magas száma és a nemzetiségi hovatartozás is gyakran halmozottan vannak jelen.

Iskolai lemorzsolódás

Egy tanuló továbbtanulási folyamatának megszakadását a lemorzsolódással jellemezhetjük. Azt tekintjük lemorzsolódó tanulónak, „aki az előző év azonos napján a tanulói nyilvántartásban

szerepelt, a tárgyév október 1-jén már nem volt a tanulói nyilvántartásban (megszűnt a tanulói jogviszonya), és nem szerzett középfokú végzettséget” (Fehérvári, 2015:42). Ezt nemzeti szín-

¹https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/munooo6.html

ten, az oktatási intézmények által szolgáltatott adatok alapján mérik. A korai iskolaelhagyás, vagyis az iskolai lemorzsolódás kockázata már az intézménybe lépés előtt fennáll, az alapfokú képzés során láthatóvá válik, és többnyire a középiskolai tanulmányok alatt következik be (Fehérvári 2015). Mivel az általános oktatást nyújtó intézmények korlátozott lehetőséggel rendelkeznek az oktatási rendszerbe lépéskor fennálló hátrányok leküzdésére, azt mondhatjuk, hogy a középiskolai sikertelenséghez nagyban hozzájárul az alapfokú képzések során elsajátítandó képességek hiánya (Hörich-Bacscai, 2018).

Az iskolai lemorzsolódás jobban érinti a szakiskolákat, mint a szakközépiskolákat vagy gimnáziumokat – de általános iskolai szinten is megjelenik (Fehérvári 2015). Nem meglepő, hogy Hörich és Bacscai (2018) pozitív összefüggést találtak a lemorzsolódási arány és a tanulói hiányzás, a halmozottan hátrányos helyzetű, a sajátos nevelési igényű, a viselkedés és a beilleszkedési zavaros tanulók száma között. A hátrányos helyzetű vagy speciális pedagógiai ellátást igénylő tanulók nagyobb arányban fordulnak elő a szakképző intézményekben: az Oktatási Hivatal adataiból² számolva a 2021/2022-es tanévben 25% és 8,3% volt az arányuk, míg technikumban vagy szakgimnáziumban 5% és 6%, gimnáziumban pedig 1,3% és 2,6%. A képzési struktúra hátrányának róható fel az, hogy a 16. életév mint tankötelezettségi korhatár nem

egyezik a középfokú képzés megszerzéséhez szükséges tanulmányi évekkel, vagyis csak abban az esetben tud egy tanuló 16 éves korára középfokú végzettséget szerezni, amennyiben 6 éves korában megkezdte tanulmányait, és évismétlés nélkül teljesíti az általános iskola és egy három éves szakképzés követelményeit. Ehhez a gondolatmenethez érdemes figyelembe venni a Hörich és Bacscai (2018) kompetenciamérések alapján megállapított tanulmányi utakat. A 2011-ben 6. évfolyamot végző diákok közel háromnegyede, 71,1%-a teljesítette sikeresen az ezt követő 5 tanévet, vagyis a 11. évfolyamba léptek, viszont 9,3%-uk egy, 14,3%-uk pedig legalább kétszer ismételt osztályt – a maradék 5,4% nem kezdte meg középfokú tanulmányait. A tanulók 10,1%-ának az alapfokú képzés nem jelentett problémát, ők a középiskolában találtak számukra megugorhatatlan kihívással. Tanulmányukban azt is bemutatják, hogy az iskolák közel kétharmadában nem volt lemorzsolódó tanuló 2011-ben, viszont csupán tizedükben nem tanult lemorzsolódással veszélyeztetett diák. Emellett az intézmények bő felében a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók aránya eléri a 10%-ot, 17%-ában pedig ezt az arányt meghaladó a lemorzsolódott diákok aránya. Adataikból azt is láthatjuk, hogy az alapítványi, illetve a kevés tanulóval rendelkező iskolák vagy magas vagy alacsony lemorzsolódási mutatókkal rendelkeznek.

A lemorzsolódással való veszélyeztetettség

A fiatalok helyzetének javítása érdekében az EU 2020 stratégia kiemelt figyelmet szentelt a korosztály problémáinak orvoslására. Az Európai Unió Oktatási Tanácsa 2011-ben az EU 2020 stratégiai célkitűzései közé javasolta a végzettség nélküli iskolaelhagyás, vagyis a korai iskolaelhagyók arányának 10% alá szorítását. Magyarország vállalta ennek a célnak az elérését, melynek érdekében egy jelzőrendszer kidolgozására és bevezetésére került sor. A korai iskolaelhagyás megelőzése érdekében megkezdődött a lemorzsolódással veszélyeztetettek monitorozása, és a szükséges pedagógiai és intézményi válaszok kidolgozása. A 2011. évi CXCV. törvény 4§. 37. bekezdése értelmében lemor-

zsolódással veszélyeztetett tanulónak tekintjük azt, akinek „az adott tanévben a tanulmányi átlageredménye közepes teljesítmény alatti vagy a megelőző tanévi átlageredményéhez képest legalább 1,1 mértékű romlást mutat, és esetében komplex, rendszerszintű pedagógiai intézkedések alkalmazása válik szükségessé”. Az érintett pedagógusok és intézményi vezetők szakmai segítséget kapnak a lemorzsolódás megelőzése érdekében.³ A lemorzsolódás nagy arányban a középiskolai szinten következik be, viszont annak veszélyét jelző tényező már az általános iskolai szinten is megjelenik, ezért a tanulmányi eredményhez kötött mutatót már az 5. évfolyamtól vizsgálják.

²<https://esl.kir.hu/Lekerdezések/Aggregator>

³https://www.oktatás.hu/koznevelés/vegzettseg_nelkuli_iskolaelhagyás

Az Oktatási Hivatal adatai szerint a 2021/2022-es tanévben az 5–12. évfolyamon csaknem 548 ezer diák tanult, közülük valamivel több mint 26 ezer tanulót, vagyis 4,8%-ukat nyilvánították lemorzsolódással veszélyeztetettnek. (De érdemes megemlíteni, hogy ez az arány a 2016/2017-ben még 10,6% volt). A lemorzsolódással veszélyeztetettek között kétszer akkora volt a fiú tanulók aránya (65%), mint a lányoké.⁴ Területi megoszlást vizsgálva azt láthatjuk, hogy a lemorzsolódással veszélyeztetettek aránya a hátrányos helyzetű,

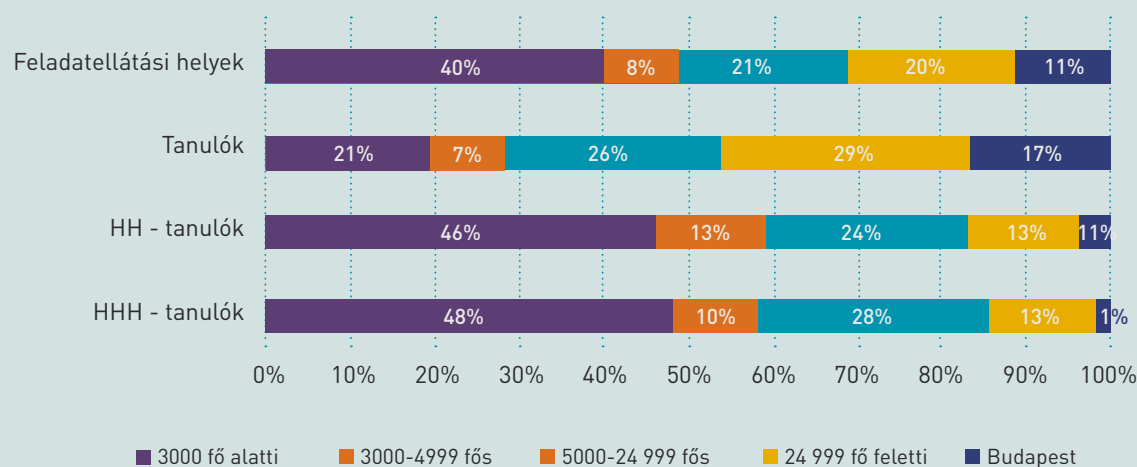
észak-keleti országrészben a legmagasabb: Nógrád vármegyében a tanulók 12,2, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében 9,0, Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében pedig 8,2%-át érinti. A legalacsonyabb érintettséggel a budapesti diákok rendelkeznek (2,0%).⁵ Mivel a középfokú tanulmányok sikerességéhez erősen hozzájárulnak az általános iskolában elsajátított képességek, érdemes a lemorzsolódással való veszélyeztetettséget az alapszintű képzésben résztvevő tanulók esetében is megvizsgálni.

Az általános iskolai tanulók és lemorzsolódással való veszélyeztetettségük

A 2021/2022-es tanévben összesen valamivel több mint 720 ezer gyermek vett részt az általános iskola nappali képzésében, további 3820 fő ezen kívül, vagyis magántanulói státuszban volt. Az oktatási feladatokat 3625 intézmény látta el országsszerte.⁶ Erre a tanévre nem, viszont a megelőző tanévre vonatkozóan ismertek az oktatási intézmények település szerinti megoszlásai. A 2020/2021-es oktatási évben valamivel kevesebb, 3611 iskola vég-

zett általános iskolai nevelést és oktatást, ami az ország településeinek 56%-án volt elérhető. A 3 ezer főnél nagyobb települések mindegyikén volt alapszintű oktatás, viszont az ennél kisebb községek csupán felében mondható el ugyanez. Ezek az intézmények az általános iskolák 40%-át tették ki, ahol a diákok ötöde (21%) tanult. A hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók közel fele (46 és 48%) ezen intézmények tanulói voltak.⁷

2. ábra: Az általános iskolai nevelés-oktatás főbb adatai népességnagyság-kategóriák szerint, 2020/2021-es tanév
Forrás: KSH, Általános iskolai nevelés, oktatás, 2020/2021⁸

⁴<https://esl.kir.hu/Lekerdezések/Aggregator>

⁵<https://esl.kir.hu/Kimutatas/VeszelyeztetettTanulokMegoszlasa>

⁶https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0008.html

⁷<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/alt-iskola2021/index.html#ahtrnyossahalmazottanhtnyoshelyzettanulkkzel-fele3000falattiteleplsentanul>

⁸U.a.

A lemorzsolódás veszélyének kitett tanulók teljesítményét az alapfokú oktatás 5. osztályától követik nyomon. Az Oktatási Hivatal nyilvántartása szerint a 2021/2022-es tanévben csaknem 368 ezer gyermek tanult az 5–8. évfolyamon, ahol 51,3% és 48,7%

volt a fiú és a lány diákok aránya. A tanulók 13%-a, valamivel több mint 46 288 fő volt hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetűként nyilvántartva, a lemorzsolódással veszélyeztetettek aránya pedig 24 520 főt, vagyis a diákok 7%-át érintette.⁹

Lemorzsolódással veszélyeztetettek a Felzárkózó Településeken

A Kormány 2019-ben egy komplex felzárkóztató programot indított el az ország leghátrányosabb helyzetű településein. A Felzárkózó Települések programba eddig 118 község kapcsolódott be, a következő években pedig további, összesen 300 település bevonását tervezik. A programban résztvevő falvak jellemzően hátrányos helyzetű térségekben találhatóak, és a lakosság is több, társadalmilag és gazdaságilag kedvezőtlen mutatókkal rendelkezik: etnicitás, gyermekszám, iskolázottság, munkaerőpiaci státusz és egészségi állapot mentén (Görgőy 2023).

Az elemzés a hátrányos helyzetű, a felzárkózó programban résztvevő települések tanulóinak lemorzsolódással való veszélyeztetettségét mutatja be. Mivel a korai iskolaelhagyás veszélyének mutatója már általános iskolai szinten megjelenik, különösen a hátrányos helyzetű családból érkező gyermekek esetében, így a tanulmány az alapfokú intézmények adatait mutatja be. A lemorzsolódás veszélyét jelző osztályzatromlást 5. osztálytól jelentik, így a mintába a felső tagozaton tanuló diákok adatai kerültek be.

A Felzárkózó Települések programban résztvevő 118 község közül összesen 65 esetben érhetőek el adatok az Oktatási Hivatal honlapján, vagyis feltételezzük, hogy ennyi településen működik felső tagozat. A többi 52 település diákjai minden bizonnyal egy szomszédos községben lévő iskolába járnak át (ami adott esetben lehet egy, a felzárkózó programban szintén résztvevő település). Ez egyfelől lehetőséget teremt a szomszédos közösségeknek a kapcsolódásra, a diákoknak a szélesebb körű kortárskapcsolatokra, viszont nehezít(het)i az intézménybe való eljutást, illetve az intézmény és a szülők kapcsolattartását, a szülők és a pedagógusok közötti interakciót.

Az Oktatási Hivatal oldaláról legyűjtött adatok tartalmazzák az 5–8. évfolyam adatait, pontosab-

ban az osztályok teljes létszámát, ezen belül a lány tanulók számát, osztályszinten a lemorzsolódók, ezen belül a lány lemorzsolódók számát. Ezekből az adatokból tovább számolhatók a fiú tanulók és lemorzsolódók száma, illetve aránya.

A 65 település iskoláinak felső tagozatán összesen 5 269 diák tanult a 2021/2022-es tanév II. félévében. A legnagyobb létszámú felső tagozatba 235 tanuló járt, ezzel együtt 17 olyan iskola volt, ahol a felső tagozatosok száma meghaladta a 100 főt (vagyis átlagosan 25 fő járt egy évfolyamba). Átlagosan 81,1 gyermek jutott ezekre az intézményekre (évfolyamonként átlagosan 20 fő), míg a legkevesebb felsős diákot oktató intézményben 23 fő tanult az 5–8. osztályban. Az 5. és 6. évfolyamon kicsivel több mint 1 300 tanuló volt nyilvántartva, viszont a 7. évfolyamon számuk meghaladta az 1 400 főt, míg a 8. évfolyamon kevesebb, mint 1 200 diákot jelentettek le. Ezek az adatok arra engednek következtetni, hogy a 7. évfolyamból a 8. évfolyamba való lépés több diáknak okoz nehézséget, és az évismétlők adják az 5–6. évfolyamok létszámától való eltérést.

A mintában szereplő tanulók nemek szerinti megoszlása szinte megegyezik (fiúk: 51,5%, 2713 fő; lányok: 48,5%, 2556 fő), a legtöbb vizsgált intézményben 40–59% között volt a megoszlásuk, viszont kilenc iskolában közel kétszer annyi volt a fiúk aránya (63–75%), mint a lányoké (25–37%). Évfolyamonként csupán 1–2 százalékpontnyi eltérést látunk, bár minden évfolyamban fiútöbbség van.

A vizsgálatba bevont 65 település 5 269 felső tagozatos tanulójának ötöde (1060 fő) volt lemorzsolódással veszélyeztetett a 2021/2022-es tanév II. félév végén. Míg az 5. és a 6. évfolyamon arányuk 18% volt, a 7. évfolyamon már 25%, a 8. évfolyamon pedig 21% tartozott a veszélyeztetett tanulók közé. Ugyan a lemorzsolódással való

⁹<https://esl.kir.hu/Lekerdezések/Aggregator>, 2022. novemberében elérhető adatok alapján

veszélyeztetettség kritériuma az alacsony osztályzat, és nem az évismétlés, tehát ezzel nem kapunk választ az évfolyamok létszámbeli különbségének okára, de láthatjuk, hogy a 7. évfolyamban csúcsosodik ki a korai iskolaelhagyást előrejelző gyenge tanulmányi teljesítmény. Jelentős a különbség ebben a tekintetben is a nemek között: a fiú tanulók negyede van kitéve a lemorzsolódás veszélyének (25%), míg a lányok esetében ez az arány 15%. A legnagyobb különbség az 5. évfolyamon látszik, ahol a fiúk aránya több mint kétszerese a lányokénak (24 és 10%). A 6. évfolyamon mérsékeltebb a fiúk körében a lemorzsolódás veszélyeztetettsége, de még így is ötödüket érinti, a lányok körében viszont magasabb, 14%-os az arányuk. Kiugróak a 7. évfolyam diákjai körében a korai iskolai elhagyás veszélyének kitettek aránya, tíz fiú diákból hármat érint, illetve a lány tanulók közel ötödét. Az általános iskola utolsó évfolyamán átlagos a lemorzsolódással veszélyeztetett fiúk aránya, vagyis minden negyedik diákot érint, a lányok körében valamennyivel kevesebbet, arányuk 18%.

A lemorzsolódó diákok nemi megoszlását vizsgálva még erősebb különbséget láthatunk: a fiúk csaknem kétszer annyian vannak, mint a lányok (63-37%). Ez a különbség az iskolai évfolyamokban való előrehaladással csökken: az 5. évfolyamon

72% volt a lemorzsolódók között a fiúk aránya, 6. és 7. évfolyamban 61% és 62%, a 8. évfolyamon pedig már csak 57%.

Az előző bekezdésben bemutatott adatokkal összevetve azt láthatjuk, hogy:

- 5. évfolyamon csaknem minden ötödik tanuló (18%) veszélyeztetett lemorzsolódással, akik között több mint kétszer annyian vannak a fiúk (72%), mint a lányok;
- 6. évfolyamon szintén 18% a lemorzsolódással veszélyeztetettek aránya, viszont köztük kevesebb a fiú, mint az eggyel alattuk lévő évfolyamban (61%), ami a fiúk érintettségének csökkenését, ugyanakkor a lányok esetében éppen annak emelkedését mutatja;
- a 7. osztályosok között a legmagasabb a felső tagozatot vizsgálva a lemorzsolódással veszélyeztetettek aránya (25%), de mivel a nemek szerinti megoszlás megegyezik a 6. évfolyamra jellemző értékkel, mondhatjuk, hogy mindkét nem esetében feltehetően egyenlő arányban növekedett a lemorzsolódás veszélyének kitett tanulók száma;
- 8. évfolyamon pedig a tanulók lemorzsolódással veszélyeztetettek ötödét (21%) már közel fele-fele arányban teszik ki fiúk és lányok, vagyis az eggyel fiatalabb korosztályhoz képest a fiúk aránya erőteljesebben csökkent, mint a lányoké.

1. táblázat, A lemorzsolódással veszélyeztetettek száma, főbb demográfiai jellemzői, Forrás: Oktatási Hivatal adatai alapján saját számítás

Évfolyam	5	6	7	8	összesen
Létszám	1354	1321	1423	1171	5269
Lemorzsolódással veszélyeztetettek száma	238	231	348	243	1060
Lemorzsolódással veszélyeztetettek aránya	17,6%	17,5%	24,5%	20,8%	20,1%
Lemorzsolódással veszélyeztetett fiúk aránya a fiú tanulókhoz viszonyítva	24,3%	20,4%	29,7%	23,6%	24,6%
Lemorzsolódással veszélyeztetett lányok aránya a lány tanulókhoz viszonyítva	10,3%	14,3%	18,9%	17,8%	15,3%
Lemorzsolódással veszélyeztetett fiúk aránya a lemorzsolódó diákok körében	71,8%	61%	62,4%	57,2%	63%
Lemorzsolódással veszélyeztetett lányok aránya a lemorzsolódó diákok körében	28,2%	39%	37,6%	42,8%	37%

A vizsgált 65 intézmény közül egy esetben nem jeleztek egyik évfolyamon se lemorzsolódással veszélyeztetett tanulót, ezzel együtt 19 iskolában

nem haladja meg arányuk az Európai Unió által elvárt 10%-ot. Szintén egy esetben pedig a diákok 61%-a van kitéve a lemorzsolódás veszélyének.

2. táblázat: A lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók aránya az intézmények száma és aránya szerint, Forrás: Oktatási Hivatal adatai alapján saját számítás

Lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók aránya	Intézmények száma	Intézmények aránya
0%	1	1,5%
1-10%	18	27,7%
11-30%	34	52,3%
31-50%	11	16,9%
51-100%	1	1,5%

Ahogy az adatok mutatják, a lemorzsolódás veszélye a fiúkat nagyobb arányban érinti. A településeket vizsgálva 6 esetben kizárólag fiúkra jellemző leginkább a lemorzsolódás veszélye, további 10

Konklúzió

Szubjektív jóllétünk, vagyis például az, hogy milyen gyakran érezzük magunkat boldognak, és mennyire vagyunk elégedettek az életünkkel, többek között összefüggésbe hozható a családi hátterünkkel, az anyagi, jövedelmi helyzetünkkel és a munkaerőpiacon elfoglalt pozíciónkkal is. Az, hogy a munkaerőpiacon könnyebben vagy éppen nehezebben tudunk érvényesülni, az iskolai végzettségünkkel is kapcsolatba hozható, amelyet viszont befolyásolhat az oktatási rendszerben nyújtott teljesítményünk. A tanulmányi eredményesség ugyanis szorosan függ a tanuló szocio-gazdasági hátterétől, illetve az oktatási intézmény jellemzőitől.

A felzárkózó program több eleme is kifejezetten a gyermekekre fókuszál, így egyik fontos pontja a hátrányos helyzetű gyermekek családjainak segítése, és a pedagógiai intézmények támogatása vagy munkájuk kiegészítése. Az iskolai eredményesség érdekében intézményi szinten a Biz-

3. táblázat: A fiúk arányának alakulása a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók körében az intézmények száma és aránya szerint, Forrás: Oktatási Hivatal alapján saját számítás

Lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók körében a fiúk aránya	Intézmények száma	Intézmények aránya
0%	2	3,1%
1-49%	11	16,9%
50-79%	36	55,4%
80-99%	10	15,4%
100%	6	9,2%

esetben 80%-ot meghaladó a lemorzsolódók körében a fiúk aránya, ezzel együtt 27 esetben legalább kétharmaduk fiú, és csupán 11 intézményben haladja meg a lányok aránya a fiú tanulókét.

tos Kezdet Gyerekházak és a Tanodák segítik a gyermekek szociális és fizikai fejlődését és iskolai teljesítményét, de az óvodák és iskolák tárgyi és személyi feltételeinek javításával a pedagógiai munkát is sok településen igyekeznek eredményesebbé tenni.

Ezen kívül egyéb programok is célzottan a hátrányos helyzetűek tanulmányi előmenetelét vagy a munkaerőpiacon való elhelyezkedését próbálja javítani. A programok többségében fiúk és lányok egyaránt részt vehetnek, viszont egyes projektek kimondottan lányok vagy nők számára szólnak (Bari Shej, Nő az esély). Az iskolázottsági és munkaerőpiaci adatok alapján szükség van kifejezetten nőket célzó programokra, viszont a lemorzsolódással veszélyeztetettek aránya alapján szükségesnek tűnik kimondottan fiatal kamasz fiúknak szóló programok elindítása is, amelyek elősegíthetik az iskolai rendszerben való bennmaradásukat.

Összefoglalás

A hazai iskolázottsági adatok azt mutatják, hogy a hazai lakosság negyede legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezik. Az alacsony iskolázottság kedvezőtlen munkaerőpiaci státuszt eredményez, és gyakran együtt jár más társadalmi és gazdasági hátránnyal is.

A korai iskolaelhagyást a tanuló irányából lemorzsolódásnak nevezzük. A lemorzsolódással való veszélyeztetettség jelei már korábban megjelennek, leginkább a tanulmányi eredmény romlásában. A lemorzsolódás a szakközépiskolákban nagyobb arányú, mint a többi középfokú oktatási

intézményben, de már általános iskolai szinten is megjelenik.

A tanulmány a Felzárkózó Települések programban résztvevő települések felső tagozatos tanulóinak lemorzsolódási arányát vizsgálja. A 118 településből 65 esetében, az Oktatási Hivatal honlapján található 2021/2022-es tanév II. félévére vonatkozó adatok alapján mutatja be a korai iskolaelhagyással veszélyeztetettek arányának alakulását. Az 5 269 tanuló ötöde fejezte be az adott tanévet közepesnél rosszabb vagy legalább 1,1-es átlagomlással az előző évi átlagához képest. A lemorzsolódással veszélyeztetettek aránya a 7. évfolyamon a legmagasabb, 25%-os, a 8. osztályo-

sok ötöde, az 5-6. évfolyam pedig 18%-a volt ezzel jellemezhető. A fiúk aránya mindegyik évfolyamon magasabb a lányokénál, és ez igaz az intézmények 80%-ra is. Egy olyan település volt, ahol egyáltalán nem regisztráltak lemorzsolódással veszélyeztetett tanulót, illetve egy intézményben egyetlen lány tanuló végezte az adott tanévet alacsony tanulmányi eredménnyel.

Mivel a Felzárkózó Településeken tanuló diákok magas arányban vannak kitéve a lemorzsolódás veszélyének, fontosnak tartjuk az iskolában való bennmaradást segítő programok létrehozását, különös tekintettel a fiú tanulókra.

Felhasznált irodalom

Andorka, R. (2006). *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris Kiadó

Fehérvári, A. (2015). Lemorzsolódás és korai iskolaelhagyás trendjei. *Neveléstudomány*, 3., 31–47.

Hörich, B. & Bacskai, K. (2018). Az iskolai lemorzsolódás intézményi jellemzői. *Magyar Pedagógia*, 118(2), 133–156.

Görgőy, R. (2023). *Kapaszkodók és buktatók: roma fiatalok iskolai előmenetelének főbb befolyásoló tényezői hátrányos helyzetű településeken, kvalitatív megközelítésben*. *Kapocs*. 4.évf. 1.sz.102-121.